

Colecția
Școala ardeleană de proză

© Florea Lucaci

Editura ȘCOALA ARDELEANĂ
Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacția: tel 0364-117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro,
redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364-117.246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro,
esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LUCACI, FLOREA

Sâmbăta albă : roman / Florea Lucaci. - Cluj-Napoca : Editura

Școala Ardeleană, 2018

ISBN 978-606-797-318-1

821.135.1

Editor: Vasile George Dâncu
Coperta: Călin Lucaci
Tehnoredactare: Ioachim Gherman

Florea Lucaci

Sâmbăta albă

roman

Cluj-Napoca, 2018

Cuprins

Partea I

CE ESTE OMUL?	9
2 Ianuarie	11
Pâinea cea de toate zilele	23
Ultima noapte a privesghiului	60
Convoiul	98

Partea a II-a

LA LIMITĂ.....	121
Aici sau dincolo	123
Când își vâra dracul coada	156
Așa să fi fost scris să fie?	184
Oglinda concavă.....	231

Partea a III-a

ATINGEREA MEMORIEI.....	267
Palimpsestul.....	269
Biblioteca.....	293
Epilog.....	309
Addenda	311

Partea I CE ESTE OMUL?

*Ce este omul, ca să-Ți bați capul cu el și
ca să-i dai luarea Ta aminte? (Iov: 7,17)*

2 Ianuarie

Doar El și numai El, bunul Dumnezeu, știe cum bate inima timpului și cum anume trece și petrece el aici pe pământ, amestecându-se în viața oamenilor. Așadar, nu trebuie să mire pe nimeni faptul că oamenii își închipuie că timpul are înfățișarea unei ființe sănătoase, căreia nu i se poate citi vârsta, din moment ce trece sprintar dintr-un an în altul de când se știe lumea lume. Cu firea lui de petrecăreț cu bune și rele, nu-i împiedică alergarea nici măcar iarna grea căzută peste noi acum. Contrar dorințelor firești ale românilor, până și zilele de sărbătoare ale Anului Nou tot cu o anumită grăbire vin și trec. Așa par să se petreacă lucrurile și astăzi, 2 Ianuarie. O zi care deși n-a deschis bine ochii, bate la fereastra bibliotecii. Înăuntru, lumina veiozei învăluie silueta scriitorului Lucian Scânteie. Un scriitor necunoscut, mai bine zis ascuns cu discreție sub inițialele L.S.. Unii au spus, e adevărat cu glas scăzut, că-i un om mai ciudat. Se știe însă că părerile stau pe limba oamenilor ca păsările într-un pom. Tragi cu pușca, cade una, dar zboară toate.

Stridentă ca niciodată, soneria telefonului trezi casa în acea dimineață a zilei de 2 Ianuarie.

– Alo! Alo! Lucian, tu ești? se auzea vocea lui Cristian Cristoveanu, medic în Zariștea, satul în care trăia Lazăr Scânteie și poveștile sale. Cred că oricine își

dă seama că medicul este fiul profesorului Ștefan Cristoveanu și, totodată, prietenul din copilărie al lui Lucian Scânteie.

– Da, eu! Dar ce-ți veni? N-ai somn, de mă suni la ora asta?

– Devreme?! Nu...

– Alo, nu te mai! Alo!... Doar nu s-a întâmplat ceva cu tata!

– Ba da. Cred că a făcut infarct, dar încă e conștient. Vino! Așa că lasă totul.

Astăzi, a doua zi a Anului Nou. O zi însemnată! Este și ziua de naștere a fetei lui Lucian Scânteie. Forfota acoperă și ochii și urechile profesorului. Dar ce să mai vadă și ce să mai audă? Soția, copiii, el... Toți erau agitați, pripitiți în pregătirea unei plecări neașteptate la Zariștea. Casa era în aer. Telefonul... Din nou telefonul...

– Alo! Nu vă mai grăbiți... A murit! Dumnezeu să-l ierte! Lucian, ascultă... (Pe fir pocnete și vuiet ca de vânt) Lucian, anunțați-vă neamurile... Auzi! Aici în sat mă ocup eu să bată clopotul. M-ai înțeles?!

O tăcere de plumb căzu peste a doua zi a Anului Nou. Întrebări bezmetice i se rostogoleau lui Lucian prin sângele ce-i zvâcnea la tâmple: „De ce să moară tata? N-a învățat el cum să înnoade din când în când firul vieții? Tată, cum de ai învățat și să mori?! Cum?” Gânduri. Gânduri bezmetice...

Lucian se plângea de multe ori că în ultimii ani, când se afla la Zariștea, era supus de tatăl său unui exercițiu care-i întuneca vederea. „Bagă de seamă, aici legați în batistă sunt banii de înmormântare. Vezi, aici este cămașa și costumul de îngropăciune. Aici

lumânările, ștergarele pentru prapori...”. Era inventarul din traista mirositoare a busuioc. „Hai să numărăm și banii, cu inflația asta poate nu-s destui.” „Tată! Tată!”, striga Lucian la el, ca și cum ar fi trebuit să-l scoale din somn. „Taci și bagă de seamă”, îl întrerupea bătrânul Lazăr. „Tu, tu și familia ta nu trebuie să vă faceți de rușine când vine ceasul. Ceasul nu stă.” Degeaba protestau Lucian și Lucia, soția lui. „Taci! Ascultă fiule, moartea ține și ea de viața acestei lumi. N-ai ce-i face! Așa-i rânduiala. Și rânduiala-i de când sunt oameni pe lumea asta. Iar satul se uită. Satul vorbește și ce-i și ce nu-i. M-ai înțeles?” Apoi într-un ton liniștitor, el, Lazăr Scânteie, întreba: „Bine-i, dragul tatii!” Și fără să mai aștepte răspuns, punea punct istovitoarei discuții: „N-o bine că-i bine.”

Să fi înțeles sau nu Lucian Scânteie ce-l leagă și ce-l desparte de sat, de bătrânul său tată, rămas cu soția lui bolnavă în singurătatea casei din capătul satului? Acolo, lângă casa copilăriei sale, drumul înghesuit de case și de vale părea că se oprește înainte de a se avânta peste priporul cu o frumoasă pajiște, unde la margine te aștepta neguroasă Măgura Biseriței. Tot acolo, lipită de casă și drum a fost fierăria lui Lazăr Scânteie. A rămas doar numele – *Fierăria lui Lazăr*. Atelierul a rămas gol după ce i-au fost confiscate uneltele și duse la GAC. În multe dintre amintirile copilului Lucian mai răsună ecoul ciocanului ce bate pe ilău. Ca o chemare de clopot. Și ce frumos zburau scânteile de sub baros?

În unele discuții cu prietenii, frumoasele și rarele dezbateri din bibliotecă, Lucian Scânteie dădea impresia că și el, asemenea altor orașeni la prima generație, manifestă o ciudată suferință. Își iubea

sincer locurile natale, deși nu o spunea deschis, cenzurat poate de rațiunea de a fi a intelectualului. Se pare că în confesiunile sale persista ceva ce am putea numi metafizica durere a invizibilului. Ca să înțelegem această sfâșiere melancolică, cred că analogia cu un caz paradoxal din medicină ar putea lămuri acea stare. Este vorba de consecințele unei intervenții chirurgicale în care, de exemplu, unui pacient i s-a amputat o mână. Ei bine, respectivul pacient va suferi de ceea ce se numește „durere fantomatică”, adică are senzații extrem de puternice ale prezenței membrului inexistent, senzații dureroase, care-l pot persecuta întreaga viață. Stranii înțelesuri poartă cu sine existența omului. Trecutul zicem că nu mai este, deși adeseori revine agasant, ca și cum timpul pierzându-și trecutul ar suferi și el de acea durere fantomatică.

Să fie numai în viața lui Lucian Scânteie ciudățeniile? Nu! Nu, dacă ții seamă că din ascunzișurile istoriei pândesc fel de fel de ispite. Asta-i situația! Câți oare se întreabă: lumea de astăzi se descoperă de bună voie? Mai ales dacă-i vorba de lumina adevărului. Dar ce este adevărul? Dacă la această veche întrebare, care frământa chiar și mintea puternicului Pilat din Pont, mărturia lui Hristos a fost tăcerea, atunci... El, Lucian Scânteie, ce poate spune? Oricum, el nu e scriitor în înțelesul descris sec de dicționar. De fapt el este profesor de filosofie, iar în această calitate și-a asumat ca principiu propoziția 7 din *Tractatus*, adică: *Despre ceea ce nu se poate vorbi, trebuie să se tacă.*

*

În lumina rece a dimineții, bătrânul sat Zariștea stătea ghemuit și înfrigurat sub Măgura Biseriçuței. Dinspre câmp intra pe ulița care se alinia văii un nefiresc alai de nuntă. În inima iernii, neguroasa dimineață de 2 Ianuarie era animată de mârâieli, lătrături furioase, schelălăieli și scâncete. Fierbințeala sângelui înșira haita în urma unei cățele mari și albe. Alături pășea un ciobănesc masiv, fluturându-și mândru coada stufoasă. Din când în când, își întorcea capul, mârâind la cei care adulmecau urma lătoasei mirese. Nu-i de mirare, ordinea în alai se destrăma destul de des în scurte dueluri între colțoșii nuntași. Rânjind și zburlindu-și coama, dulăul restabilea ierarhia. În coada mulțimii, două potâi șchiopătând, păreau niște veseli dansatori.

Obosiți după trei zile de flocăieli, câinii încremeneau de multe ori în cerc, lingându-și rănilor ori clănțănindu-și puricii din lațe. În mijloc, mirii adulmecau îndelung mirosurile vieții. Deodată, dulăul-mire începu să urle. Un urllet de sălbăticiune, reluat de eco, înfiora undele de lumină ale zorilor.

Din ogrăzi cocoșii își jucau rolul de trompeți regali. Ca un reflex, ici colo se aprindeau lumini la ferestrele caselor. La chemarea matinală, ziua se grăbea să intre în sat. Trezit de gânduri, dar încă întins în pat, bătrânul Lazăr privea florile de gheață din rama geamurilor. „Dormi Livie?”, își întrebă soția. „Mai stai că mă scol eu să fac focul”, adăugă fără să aștepte răspuns. Rămase o vreme îngândurat pe marginea patului, deși aerul rece îl cuprinsese cu o ușoară tremurătură. Pe perete, un ceasornic vechi cu cuc, ticăia cu aceeași măsură timpul. Și noaptea și ziua. Micuțul

cuc, cu inima lui artificială, compusă din meșteșugite arcuri și rotițe, nu mai cânta de mulți ani. Cândva nu-i scăpa nici o oră să nu fie semnalată, spre bucuria copilului. Ce mai râdea micul Lucian. Să fi avut un an și jumătate, poate doi, când râzând arăta cu degetul ceasornicul. Râdea și spunea: „cucu, cucu!” Râdeau și Lazăr și Livia, uitându-se la copilașul lor. Le era drag, mai cu seamă că o fată, primul lor copil, a murit în martie '48, la aproape nouă ani, înainte de a veni Lazăr din Rusia, iar la câțiva ani după, o altă sarcină pierdută a fost cât pe ce să o ucidă pe mama Livia.

În vremea asta, în care ziua se strecura prin ceață ca o nălucire de ape, bătrânul Lazăr a ieșit în curte și se uita nedumerit că nu-și vede câinele așteptând la lanț. „Dracu-i în el câine, mânca-l-ar boala!... Colțan! Colțaaan!”, dar o tuse îi secă vocea. „Doamne, ferește-ne!”, îngăimă în șoaptă. Se împrupti de unul dintre stâlpii târnațului să-și tragă sufletul. Scuipă cu greu nodul din gât, apoi înlemni. Deasupra pe gard se întrema din umbrele nopții o mogâldeață albă. I se păru că-i capul unei femei bătrâne cu părul alb și ciufulit. „Cine dracu o fi?”, se întrebă oftând și ca să vadă mai bine își puse palmele streășină la ochii. Minune! Dispăru ca prin farmec capul zburlit, iar pe vârful gardului venea spre el cu coada ridicată un motan. Era pisoii lor. Cu un salt nefiresc de lung ajunsese direct la el. Un roi de scânteii îi luminează blana în timp ce i se freca de picioare. „Hai în casă, prăpăditule! Hai! Hai! Colțan nu-i! Prăpădit câine! Mare vagabond, lua-l-ar dracu!”

Vorbind cu motanul, care începu a toarce, intră în casă. Cu gesturi domoale se apucă să facă focul, apoi îi dădu Liviei medicamentele. Trase un scaun lângă

sobă și își întinse mâinile deasupra. Trosneau lemnele pe focul întetșit, când o gheară rece îl zgârâie ușor în piept. Apoi simți o arsură. Din amețeala ce-l cuprinsese îl trezi lătrăturile lui Colțan. „Pesemne a venit câinele. Du-te și-l leagă!”, auzi ca prin ceață vocea soției. Se scutură de gândurile negre și senzația de apăsare dispăru ca și cum n-ar fi fost. Cu o bucată uscată de pâine ieși din casă. Cu mers ezitant, atent să nu alunece, se îndreptă spre ogradă, strigând pe un ton în care se mai ghideau urme de mânie: „Colțane! La lanț, Colțane!” Umbla destul de greu, mai cu seamă după ce s-au adunat anii. Umbla anevoie și înainte, întrucât nu avea degete la picioare. Au căzut ca prunele coapte, degerate de iarna lui '44 spre '45. Au rămas amintirile. O viață retrăită prin povestiri. „În iarna rusească respirația era o brumă groasă în barbă și sprâncenă, iar pișatul se făcea fără zăbavă sloi de gheață”, povestea despre cumplitul ger ce cobora peste Siberia și peste prizonieri.

Lumina aspră a dimineții de iarnă decupa silueta unui om care, de la distanță, înșela numărul anilor. Bătrânul Lazăr avea un cap sculptural, dominat de fruntea înaltă și delicat curbată de o ușoară calviție. Părul argintat. Atrăgeau atenția ochii. Ochii, umbriți de sprâncene bogate, păreau adânci ca fântâna. Cu irisul de un albastru deschis, încrustat cu abia văzute vinișoare verzui, aveau în ei curiozitatea întrebărilor. Mărturie a vremurilor greu petrecute dau seamă și mâinile. Bătăturile din palmele cu degete noduroase și venele îngroșate sunt semne vizibile ale anilor trecuți, marcați de muncă, griji și necazuri.

Bătrânul Lazăr se învârti nedumerit în fața cuștii câinelui, de parcă ar fi pierdut ceva. „Colțane!... La lanț, Colțane!”, dar strigătul se poticni în gât. Deodată, lanțul câinelui se ridică amenințător ca un șarpe, cuprinzând pieptul lui Lazăr. Strânsoarea îi îngreună respirația, împiedicându-l să mai strige. Ceva nevăzut părea să-l stoarcă de putere. Vru să strige la lanțul ce i s-a strecurat pe șira spinării, prelingându-se rece. „Dar cum să prindă viață un lanț?”, îl fulgeră gândul... Cu gura strânsă pungă și cu vădit efort, bătrânul luă ca țintă casa. Intră poticnit și se întinse pe pat. „Livie, cheamă doctorul. Cheamă-l pe Cristian”, apucă să mai zică și se strânse ghem. În piept respirația i se poticnea din când în când într-un fel de tuse seacă. Așa l-a găsit doctorul Cristian, suflând greu. Nu trecu mult și... s-a aprins lumânarea.

Gerul dimineții strângea ca într-un clește satul, peste care coborâse deja din Măgura Bisericuței o ceață grea, care-ți dădea fiori. Tot atunci, alaiul de nuntă al câinilor, cu vesele lătrături și mârâieli masculine, făcu cale întoarsă, ieșind din sat. Prin aerul străveziu se vedeau tot mai vag ca niște umbre, apoi nimic. Ulterior, s-a auzit un urlet prelung, mascat de ceață, care după părerea unora îl indica pe Colțan. Alții ziceau că urlau și lupii, de sus din pădure. Cel puțin așa s-a povestit ulterior, reluându-se mereu această întâmplare în cele două nopți de priveghi.

Seara s-a dovedit tot cu ceață înecăcioasă și geroasă. Cu toate că pe o vreme așa de urâtă nu-ți vine să pleci de acasă, s-au adunat mulți în casa lui Lazăr Scânteie. La priveghi, la astfel de evenimente se adună multă lume: neamuri, vecini, prieteni, bătrâni și

bătrâne, oameni din sat. Și toți se simt datori să spună ceva, să-și ofere ajutorul, dar și să ceară una alta. Așa-i satul de când lumea.

– Să știi Lucian, câinele vostru i-a prevestit moartea lui Lazăr, deschise discuția bătrâna Susana, din vecini. Așa a fost și când bărbatul meu a căzut la pat. Tot Colțan al vostru ne-a vestit că ne pândește necazul și moartea. Sărea gardul dintre noi și urla și scâncea la ușa târnațului. Venea și în ograda noastră, că-i dădeam câte o coajă de pită. Din bătrâni se știe...

– Cum? Ce să ne spună Colțan? o opri Lucian. Nu cred nimic! Cum să cred în superstițiile voastre, când câinele hoinărește cine știe pe unde?

– Voi, cei cu școală, nu mai dați doi bani pe vorbele noastre, interveni Florea lui Ambrosie, un alt vecin bătrân.

– Eu vă mai spun ceva, dar să nu vă mirați, reveni baba Susana. Lucian, să-ți spună și maică-ta, că nu mint. Amândouă am auzit într-o seară cum bătea ceva în perete, ca un ceas. Nu-i a bună. Și ce să vezi? Mare încurcătură pentru tatăl tău, care săracul a picat fără veste și n-a fost împărțit de popă. În ceasul morții, musai să-ți mărturisești păcatele și să primești Sfânta Împărtașanie. Cum o fi ieșit sufletul din el? A apucat el să se împace cu lumea asta? Că păcatele nemărturisite...

– Lasă nană Susană, vorbele astea nu-s la locul lor, i-o reteză scurt doctorul Cristian Cristoveanu, prezent și el lângă Lucian. A făcut infarct. N-a fost ușor. Dar nici nu a zăcut pe pat. Până în clipa morții am fost aici, lângă el. Popa să-și facă treaba de aici încolo...

– Domnu' doctor, nu vorbi cu păcat, nu se lăsă babă Susana. La ceas de moarte, Doamne ferește,